

DUURZAAMHEID & NATUUR

NATUURDAGBOEK
8 april 2019

Haar wilde tuin is er niet meer

Janet Westerhof is uit haar tuin gezet. Vanaf heden mag zij er niet meer komen. Ze huurde de tuin van amateur-tuindersvereniging De Meerweg in Alkmaar. De tuin was een permacultuur: vol wilde, eetbare planten. Precies wat Westerhof wilde, ook al was de tuin verwaarloosd en vol ongewenste woekeraars als zevenblad en brandnetel. Na drie jaar had ze die grotendeels onder controle.

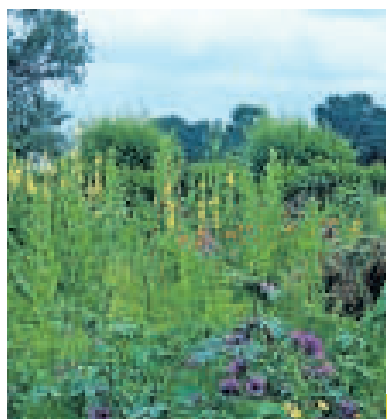
Sommige medetuinders vonden het maar een wildernis. Het is een bekend conflict in tuinland: nieuwkomers die wilde bloemen zaaien versus oudgedienden die wilde bloemen bestrijden. Hier mag niet getuind worden met kunstmest of vergif, maar Westerhofs tuin grenst wel aan strak omgespitte perken.

“Eerst waren mijn Mariadistels het probleem”, vertelt ze als ik haar op de tuin bezoek. “Toen moest de takkenhaag met winterkoningnest weg, vervolgens waren de bonenstakken de klos, want dat waren wilgentakken die zouden kunnen ontkiemen.” Ten slotte werd ze zelf weggestuurd.

Secretaris Monique Tijsma van de vereniging verdedigt de opzegging. “De Mariadistels waren geen probleem, als Janet de zaadpluizen had verwijderd, voordat ze overwaaiden. Maar ze weigerde concessies aan de tuinders die niet gewend waren aan zo’n wilde tuin. Dat vogelnestje hoefde zeker niet weg, maar ze wilde ook niets snoeien of die wilgentakken vervangen. Ze had een kleurrijke tuin, maar stelde zich star op. De vroegere secretaris blonk trouwens evenmin uit in diplomatiek overleg en de sfeer verslechterde tot het onhoudbaar was. De leden hebben haar weggestemd.”

Westerhof heeft veel planten meegenomen of weggegeven. Er staat nog bloedzuring, prachtig rood-dooraderd. Er zijn restanten pastinaak, cichorei, blauwe knoop, pimpernel. Daartussen groeiden tuinbonen, pompoenen en courgettes. Er staat zelfs zwartmoeskervel, een vergeten groente die alleen nog op Texel in het wild voorkomt. Haar tuin is er niet meer. Doodzonde!

Koos Dijksterhuis

Permacultuurtuin.
FOTO JANET WESTERHOF

GEEN GELD In Brummen zijn koolmezen ingezet om de eikenprocessierups te bestrijden. Een succes. Toch stopt de gemeente met de proef en dat is niet tot ieders vreugd.

tekst **Quirijn Visscher**

Koolmees bestrijdt eikenprocessierups, ook in Brummen?

De eikenprocessierups rukt op. Ook de gemeente Brummen ontsnapte niet aan de gevreesde rups met brandharen die flinke gezondheidsklachten kunnen veroorzaken. Het Veluwe dorp probeerde van alles om de kleine kwelgeesten te verdrijven. Graag zo milieuvriendelijk mogelijk. Vorig jaar plaatste de gemeente 60 koolmezenkasten op plekken met veel rupsenoverlast, zoals de statige eikenlaan bij landgoed De Engelenburg. Het werd een succes.

Toch stopt de proef. De gemeente Brummen heeft er in 2019 geen geld voor over. Dat nieuws kwam hard aan bij lokale natuurliefhebbers. De Brummense GroenLinks-afdeling besloot zelf de actie voort te zetten, samen met bewoners. “Sommige mensen waren echt woedend dat deze proef werd gestopt door de gemeente”, vertelt GroenLinks-fractievoorzitter Hennie Beelen. De partij wist meer dan 140 mezenkasten te verkopen. “Verrassend veel.”

Brummen is niet de enige gemeente die experimenteert met mezenkasten. In het hele land plaatsen gemeenten op strategische plekken koolmezenkasten om de eikenprocessierups een natuurlijke vijand te geven en de rupsenoverlast te beperken. Het wegzuigen van rupsen kost immers handenvol geld. Die bestrijdingswijze lijkt op die van asbestverwijdering, met mannen in pakken die zich moeten beschermen tegen dwarrelende brandharen.

Bezuiniging

Waarom stopte Brummen de proef? Het eenvoudige antwoord: de gemeente moet grootschalig bezuinigen in 2019. De bestrijding van de eikenprocessierups is duur. Met andere woorden: de rups rukt ook op in de gemeentebegroting. Het wegzuigen van de nesten kostte de kleine gemeente (20.000 inwoners) in 2017 26.000 euro. De kosten voor 2018, een topjaar voor eikenprocessierupsen, zijn nog niet bekend. Bovenop de kosten voor het wegzuigen kwam de rekening voor de mezenkasten: 15.000 euro.

“Het probleem: hoe meet je of de proef succesvol is”, verwoordt gemeentewoordvoerder

Gert-Jan van Dijk het dilemma van burgemeester en wethouders. “Voor ons was deze proef geslaagd als meer dan 50 procent van de mezenkasten bewoond zou zijn. Dat was zo. Een geslaagde proef dus. Tegelijkertijd moesten we op plekken met mezenkasten nog altijd 600 nesten laten wegzuigen. In 2018 hebben we in heel Brummen 6000 nesten laten wegzuigen.”

Natuurvriendelijk

De situatie in Brummen roept de vraag op hoe effectief de mezenkasten zijn in de bestrijding van de eikenprocessierups. Is het meetbaar? Jan Spikker van het natuurvriendelijke bestrijdingsbedrijf Mees en Rups is duidelijk: “Het is een utopie te denken dat koolmezen alle rupsen opeten. Wij claimen overlastvermindering.” Spikker werkt voor zes gemeenten. Brummen is afgehaakt. Jammer vindt hij dat.

‘Het is een utopie te denken dat koolmezen alle rupsen opeten. Wij claimen overlastvermindering.’

Spikker werkte vroeger op de eikenprocessierups-zuigmachine. Dat werk botste met zijn overtuiging dat mensen moeten werken met de natuur. De uitkomst: Mees en Rups. Het werk dat hij met zijn bedrijf doet, is niet per se goedkoper dan zuigen. Eikenprocessierups-brandhaarden moeten worden gespot, liefst in de herfst. Het monitoren en reinigen van mezenkasten kost tijd, want haartjes kunnen in mezenkasten achterblijven en dan alsnog tot overlast leiden. Hij geeft zijn preventiewerk met lokaal gemaakte kastjes ook een sociale meerwaarde. “De kastjes in Brummen waren van Brummens hout, lokaal gemaakt door mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.”

Bioloog Arnold van Vliet van Wageningen

Universiteit is overtuigd van het nut van mezenkasten bij de bestrijding van de eikenprocessierups. Koolmezen, maar ook andere vogels, eten de rupsen graag. Ze zijn er genoeg. “In 2018 was er een spectaculaire toename van het aantal eikenprocessierupsen”, vertelt hij. “We weten steeds meer over de rups. Dat mezen ook rupsenpoppen eten bijvoorbeeld. Verder vermoeden wij dat eikenprocessierupsen in de grond kruipen en daar jaren in verlengde diapauze leven.”

Enkel mezenkasten plaatsen is volgens Van Vliet onvoldoende. Met collega’s uit andere vakgebieden begon hij het Kenniscentrum Eikenprocessierups, bedoeld om actuele kennis te delen met boombeheerders zoals gemeenten. De eikenprocessierups is immers een jaarlijks terugkerende bron van irritatie en onkosten. “Vergeet niet dat ook de dennenprocessierups oprukt richting het noorden en dichtbij Nederland is”, zegt hij. “Die geeft nog meer overlast.”

Vlinders

Intussen ‘doen veel gemeenten maar wat’, merkt Van Vliet. Ze zouden moeten werken met een bestrijdingsstrategie voor het hele jaar, inclusief het monitoren van vlinders in het najaar. De koolmezenkasten kunnen volgens hem in zo’n strategie een bijdrage leveren, al moet wel met kennis van zaken worden gehandeld. “Mezenkasten hangen nu soms in boomsoorten waarin helemaal geen eikenprocessierupsen te verwachten zijn.”

Het gebrek aan kennis is een probleem in Nederland. Maar is die kennis dan niet in het buitenland aanwezig? Daar komt de rups immers vandaan. Volgens Van Vliet kent juist Nederland een ‘ongekende structuur van eiken’ en is de bevolkingsdichtheid hier hoog. Mensen en eikenprocessierups zitten elkaar dus sneller dicht op de huid. Met alle klachten van dien. Met het kenniscentrum, een vrijwilligersinitiatief, informeren Van Vliet en collega’s boombezitters zoveel mogelijk. “Meer doen dan dat, dat trekken wij niet.”

Gemeenten als Brummen zouden volgens Van Vliet gebaat zijn bij een nationaal plan van aanpak. “De eikenprocessierups gaat niet meer weg. Maar nationaal gecoördineerde beheersing is sinds de jaren negentig nooit goed van de grond gekomen. Het is voor overheden vaak